

Belgisch-Nederlands Boekbandengenootschap

nieuwsbrief · nummer 9 · februari 2022

Agenda's en planningen zijn in deze coronatijden bijna even wisselvallig en onvoorspelbaar als het weer. Wanneer er geen activiteiten plaats kunnen vinden, zit het bestuur van het Boekbandengenootschap echter niet stil. Er wordt voortdurend gezocht naar mogelijke data waarop de uitgestelde plannen kunnen plaatsvinden en er wordt gedacht over nieuwe interessante initiatieven. Kortom: we proberen het gewoon om van 2022 een boeiend boekbandenjaar te maken!

Het is nog niet mogelijk om voor alle geplande activiteiten een datum te geven, maar zodra er een datum bekend is, zal hij op onze website worden geplaatst. Leden ontvangen bovendien ruim op tijd een uitnodiging voor de activiteit per e-mail.

Het deed veel deugd om een deel van onze leden terug te zien op de demonstratie perkament maken op 25 september. We kijken er daardoor nog harder naar uit jullie allemaal spoedig terug te zien!

Het bestuur

De functie conservator Boekbanden van de Koninklijke Bibliotheek verdwijnt

Bericht van de voorzitter

Half mei 2022 gaat Rens Top, de conservator Boekbanden van de Koninklijke Bibliotheek, met pensioen. Het management van de Koninklijke Bibliotheek heeft besloten deze functie daarna te laten vervallen. Met deze keuze slaat het beleid van de KB een andere richting in. De focus van de KB als nationale bibliotheek ligt nu op digitale collectivervorming, waarvoor men nieuwe medewerkers met expertise ter zake nodig heeft.

De KB heeft een fantastische verzameling boekbanden: 16.000 opmerkelijke exemplaren volgens de website. Een kleine zoektocht door de digitale catalogus levert echter niet veel op: zoeken op 'boekband' en filteren op 'object' geeft weliswaar 6863 boekbanden, maar daarvan zijn er slechts 290 voorzien van een afbeelding of een uitgebreide beschrijving. Zodra de conservator weg is, worden alle andere boekbanden dus fysiek onvindbaar. Deze fysieke toegankelijkheid zal nog verder bemoeilijkt worden door de verhuizing van de collecties naar een depot met een laag zuurstofgehalte op kilometers afstand van de studiezalen. Bovendien wordt er voortaan ook niet meer actief ingezet op het verwerven van nieuwe boekbanden en de vakbibliotheek over boekbanden zal alleen nog via externe tips door de KB worden aangevuld. Hetzelfde geldt overigens voor de internationaal vermaarde Papierhistorische Collecties van de KB, die meer dan 45.000 papiermonsters omvat. De functie van conservator is daar reeds verdwenen. Kortom: de KB beschikt binnenkort niet meer over expertise op het gebied van hun eigen boekbandencollectie en papiermonstercollecties.

Als bestuur van het Boekbandengenootschap hebben wij in september 2021 het initiatief genomen om een gezamenlijke brief aan de directeur van de KB, mevrouw L.J.B Knibbeler, te sturen om onze zorgen over deze ontwikkeling uit te spreken. Deze brief is mede ondertekend door elf papier- en boekminnende verenigingen en stichtingen. In vervolg op deze brief is een Zoomgesprek gehouden op 6 december 2021 met vertegenwoordigers van de verenigingen en met drie vertegenwoordigers van de KB. In dit gesprek zijn de vele samenwerkingsverbanden tussen KB en de verschillende verenigingen uit het verleden gememoreerd en de wensen van de verenigingen geuit ten aanzien van de samenwerking in de toekomst. Een verslag van dit gesprek vindt u op onze [website](#).

Ondanks de grote meningsverschillen willen beide partijen in gesprek blijven om voor ieder het beste uit deze moeilijke te bevatten situatie te halen. Boekbandensalons zoals we die organiseerden in het verleden, zullen helaas niet meer mogelijk zijn, maar alleen nog voor een zeer beperkt aantal deelnemers. Hulp bij het vinden van bepaalde boekbanden in de collectie, zal de komende jaren een groot probleem worden. De toekomst van de wrijfselarchieven en van de handstempelcollecties staat op het spel. Verder zal het secretariaat van het Bandengenootschap na 38 jaar de KB verlaten. Toch wil de KB op een aantal gebieden met ons blijven samenwerken. Hoe dat eruit zal gaan zien, is het onderwerp van de vervolgesprekken. Het eerstvolgende zal plaatsvinden op 8 maart a.s. en is via Zoom te volgen.

Uw reacties of vragen over dit bericht kunt u sturen naar: info@boekbandengenootschap.nl.

Verslag van de demonstratie perkament maken door Dick en Ellen Timmerman (25 september 2021)

Door **Elizabet Nijhoff Asser**

Op zaterdag 25 september 2021 was er even een 'window of opportunity' tussen de elkaar nog steeds opvolgende coronagolven. Zo konden de leden van het Boekbandengenootschap deelnemen aan de al eerder uitgestelde excursie naar **Dick en Ellen Timmerman**, perkamentmakers in Wierden (Overijssel).

Voor ons bezoek was er speciaal een grote partynt in de tuin van **Ellen Wentink-Timmerman** opgezet. Hier vond de demonstratie van het perkament plaats. Voor thee en koffie was gezorgd, evenals een heerlijke soep voor de lunch. De ongewone twintig aanwezigen voelden zich direct thuis door dit hartelijke welkom.

Het vervolg van dit verslag van de demonstratie en de mini-bandensalon Perkamenten banden van **Astrid Beckers**, vindt u op onze [website](#).

Agenda

Activiteiten van het Boekbandengenootschap

1 april 2022 · Bezoek aan [Gijs Wortel](#) · Someren
22 april 2022 · Algemene Ledenvergadering · Nationaal Archief · Den Haag
11 juni 2022 · [Sacred books/Secret libraires](#) · Brugge
najaar 2022 · Boekband Waarde Laboratorium · [Natasha Herman](#)
najaar 2022 · Bezoek Librije · [Zutphen](#)

Symposia

-

Tentoonstellingen in België en Nederland

***** Verlengd tot 21 februari 2022** · Mini-expositie [Made in Brabant](#): bijzondere banden en boeken · Universiteitsbibliotheek Tilburg · [Emy Thorissen](#)
*** 1 september 2021 - 6 maart 2022** · [W.F. Hermans in vorm](#) · Huis van het Boek · Den Haag
**** 2 november 2021 - 4 september 2022** · [Fré Cohen](#): vorm en idealen van de Amsterdamse School · Amsterdamse School Museum Het Schip · Amsterdam

Boekbindbeurzen

10 april 2022 · Boekbindbeurs · [t Bau-huis](#) · Sint-Niklaas
5 en 6 november 2022 · Boekkunstbeurs · Pieterskerk · Leiden

Summer Schools

27 juni - 1 juli 2022 · [Books and Culture](#): The Plantin Press and the Religious Book · Ruusbroecgenootschap (Universiteit Antwerpen) en Museum Plantijn-Moretus · Antwerpen · met o.a. Jan Storm van Leeuwen · [Daniël Ermens](#)

(naam) = betrokken lid BNB
 *** = boekbandenaanrader

Verwachte activiteiten in 2022

Hieronder vindt u een korte toelichting van de activiteiten die we u dit jaar zeker willen aanbieden.

- **Bezoek aan Gijs Wortel**: op 1 april ontvangt [Gijs Wortel](#) ons in zijn atelier in Someren waar hij enthousiast toelichting zal geven bij zijn eigen werk. Gijs en [Geert van Daal](#) zullen vertellen over hun unieke verzameling boekbanden en stempels van de Amsterdamse binderij [Elias P. van Bommel](#).
- **Sacred books/Secret libraries**: In juni 2022 bezoeken we Brugge waar twee bewoonde kloosters hun deuren openen voor het publiek: het Engels Klooster, bekend om de unieke koepelkerk en de relikwie van Thomas More, en het karmelietenklooster, dat beschikt over een intacte kloosterbibliotheek en een indrukwekkende refer.
- **Boekband Waarde Laboratorium**: in mei 2021 hebben [Natasha Herman](#) en het bestuur van het Boekbandengenootschap een online test gedaan voor het BWL (zie [nieuwsbrief 7](#)). Door middel van een gestructureerd gesprek hebben we geprobeerd om meer kennis over de collectie geborduurde boekbanden van het Martena Museum in Franeker te verkrijgen. In het najaar van 2022 plannen we het eerste fysieke BWL. De locatie en de banden die besproken zullen worden, worden later bekend gemaakt.
- De geketende boeken in de kettingbibliotheek in [Zutphen](#) spreken tot de verbeelding. Het Boekbandengenootschap zal in het najaar van 2022 een rondleiding in deze bibliotheek organiseren.

Leden van het Boekbandengenootschap ontvangen ongeveer een maand voor de activiteit van de secretaris per e-mail een uitnodiging. Geen lid en toch interesse? Neem dan contact op met ons via info@boekbandengenootschap.nl.

In memoriam: Jeff Clements (1934-2021)

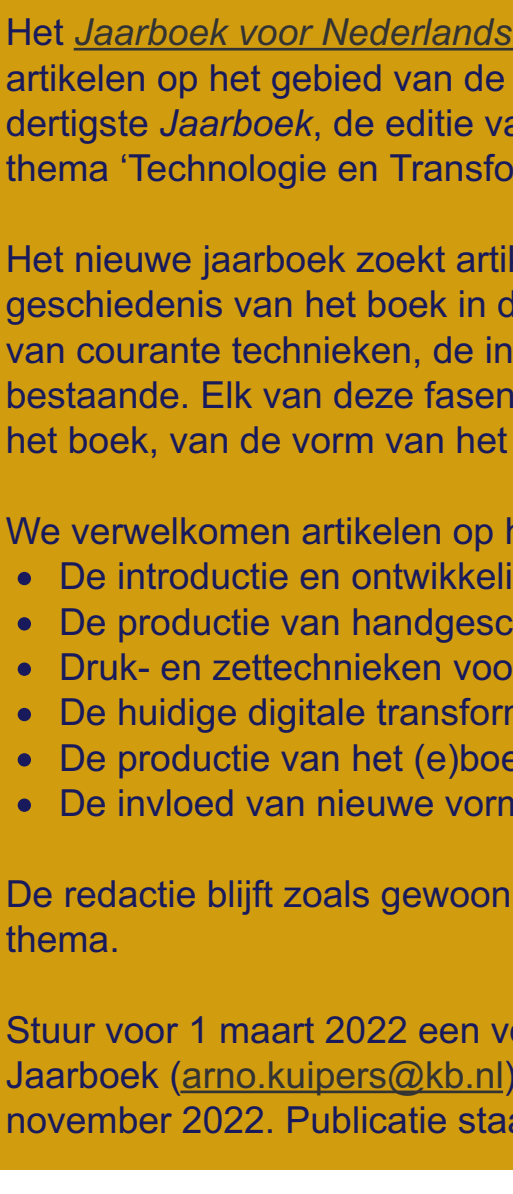

Op 16 oktober 2021 overleed **Jeff Clements**, begaafd boekbinder, maar bovenal een zeer aimabel mens.

Boekbanden van Jeff Clements bevinden zich in vele particuliere en institutionele collecties in Europa en de Verenigde Staten. In 1985 kocht de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag zijn band rond Aeschylus. *Prometheus bound*. Transl. by Rex Warner & Percy Bysshe Shelley. *Prometheus unbound*. With pref. by Rex Warner and drawings by John Farleigh, 1965. De band, in hoofdzakelijk grijs en zwart getint, heeft verschillende velden, deels in reliëf, met bruin, oker en blauw leer. Het decor van rechthoekige vormen loopt door over de rug. De band toont een enigszins strenge, ingetogen, stijl, gecombineerd met groot technisch vakmanschap.

Lees het volledige In memoriam door **Rens Top** op onze [website](#).

Boeken uit Brugge

Met dit boek nam **Ludo Vandamme**, bestuurslid van het Boekbandengenootschap, in december 2021 afscheid als wetenschappelijk medewerker bij de Openbare Bibliotheek Brugge, een erkende erfgoedbibliotheek. Het boek bevat 25 originele bijdragen over de productie, verspreiding en receptie van boeken in Brugge, vanaf de late middeleeuwen tot vandaag. Boekbanden zijn nooit ver weg, het meest uitgesproken in het opstel van Hilde Van Parys, *Albums van formaat: prentenboeken van uitgeverij Desclee De Brouwer*.

Ludo Vandamme (red.), *Boeken uit Brugge: studies over Brugse boekgeschiedenis*. - Brugge: Uitgeverij Vandewiele, 2021. - 240 p.: ill. - isbn 9789076297866. - € 29,50.

In het rek

Die phantastische Welt der Brokatpapiere: die Sammlung Adelheid Schönborn - Adelheid Schönborn und Michael Rothe (red.)

Met de getoonde veelheid aan prachtige, ambachtelijk vervaardigde brokatpapieren met zilver- en goudrelieffstructuren zal dit fraai vormgegeven en rijk geïllustreerde boek u aangenaam verrassen. Centraal staat een selectie brokatpapier uit de privécollectie van **Adelheid Schönborn**. Het boek opent met een bijdrage van haar hand over de geschiedenis van haar verzameling. Het essay van Julia Rinck 'Papier von allerley Farben' geeft een overzicht van het sierpapier in de loop der tijd en het essay van Matthias Hageböck 'Vielfalt durch Puzzeln' is gebaseerd op een rationalisatieproces uit de beginneden van de productie van het brokatpapier.

Gespecialiseerde papierateliers in de omgeving van Neurenberg en vooral in Augsburg maakten tussen 1700 en 1780 de mooiste en meest waardevolle bladen brokatpapier. Door boekbinders werden deze sierpapieren gebruikt als omslagpapier van dissertaties en gelegenheidswerken of als schutblad. Ook dozen- en meubelmakers gebruikten het als omslagmateriaal. Slechts fragmenten van deze bladen (destijds op maat gemaakt voor gebruik) zijn bewaard gebleven, maar door de aanwezigheid van complete vellen brokatpapier in de Collectie Schönborn konden toch zo'n vijftientig vervaardigers worden geïdentificeerd dankzij hun signatuur op de rand van het blad. Verder komen aan bod: de papierkeuze, de verschillende technieken en de veelheid aan ontwerpen. Qua decoratie treffen we in de fantastische wereld van het brokatpapier vooral allerlei soorten flora en fauna aan, naast architectonische elementen, grotesken en figuren (o.a. godinnen, heiligen, putti en jagers). Ook Chinoiserie zien we terug in de ontwerpen van het brokatpapier ten tijde van de Rococo.

Ingesloten zijn maar liefst 150 kleurenillustraties op 184 pagina's, waarvan 70 vellen brokatpapier paginagroot worden afgebeeld, voorzien van gedetailleerde beschrijvingen betreffende decoratie en technische gegevens. Achter in het boek vinden we een lijst van brokatpapiervervaardigers, een verklarende woordenlijst en een bibliografie.

Deze uitgave is niet alleen voor specialisten, maar ook voor het brede publiek interessant. Het is werkelijk een lust voor het oog!

Uit het rek

De vos Reynaerde te kijk gezet in 64+1 eigentijdse boekbanden – Jan Bosch

Eik jaar nodigt de Stichting Handboekbinden, een organisatie met meer dan 1100 boekbinders in Nederland en België, haar leden uit op geheel eigen wijze aan de hand van een jaarlijks thema een boek te binden voor een expositie. Deze Boekbind Challenge ("de uitdaging") is geen wedstrijd maar een mogelijkheid voor professionele en amateurbinders hun kunnen te laten zien en anderen ervan te laten genieten. In 2019 werd gekozen voor het thema 'de middeleeuwen'. **Rob Koch** kwam met het voorstel het dertiende-eeuwse dieneresop *Van den vos Reynaerde* voor het te binden boek te nemen. Het Reynaertgenootschap uit Sint-Niklaas was bereid alle medewerking te verlenen. Gekozen werd voor een hertaling van de versie uit het Comburgse handschrift door **Walter Verniers**. Grafisch ontwerper **Jannie de Groot** zorgde samen met Rob voor de vormgeving en productie van de katernen. 64 boekbinders, waaronder tien leden van het Boekbandengenootschap namen de handschoen op en bonden hun katernen op eigentijdse wijze, vaak met een knipoog naar de middeleeuwen.

Benieuwd welke banden **Jan Bosch** 'uit het rek' heeft gehaald? Kijk dan snel op onze [website](#).

De catalogus bij de tentoonstelling met daarin de 64 boekbanden is helaas niet meer verkrijgbaar. Wie toch alle boekbanden wil zien, kan terecht op de [website](#) van de Stichting Handboekbinden en daar een digitale versie downloaden om zelf in te binden.

Bern: Haupt Verlag, 2020. 184 p. € 49,00.

Call for papers: Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis

Het *Jaarboek voor Nederlandse boekgeschiedenis* publiceert Nederlands- en Engelstalige artikelen op het gebied van de boekgeschiedenis van de Lage Landen in alle perioden. Voor het dertigste *Jaarboek*, de editie van 2023, verwelkomen wij in het bijzonder bijdragen binnen het thema 'Technologie en Transformatie'.

Het nieuwe jaarboek zoekt artikelen die het belang van techniek en technologie in de geschiedenis van het boek in de Lage Landen behandelen. Dat kan gaan om het verbeteren van courante technieken, de introductie van nieuwe technologieën of het in onbruik geraken van bestaande. Elk van deze fasen kan bijdragen aan een nieuwe transformatie: van de inhoud van het boek, van de vorm van het boek, van de lezer, van de boekhandel.

We verwelkomen artikelen op het gebied van:

- De introductie en ontwikkeling van de boekdrukkunst in de Lage Landen
- De productie van handschreven boeken na de uitvinding van de boekdrukkunst
- Druk- en zettechnieken voor tekst en illustraties uit alle eeuwen
- De huidige digitale transformatie van media
- De productie van het (e)boek met digitale middelen
- De invloed van nieuwe vormen, genres en lezers op het boek en de boekhandel

De redactie blijft zoals gewoonlijk ook artikelen verwelkomen die niet gerelateerd zijn aan het thema.

Stuur voor 1 maart 2022 een voorstel van maximaal 300 woorden naar de redactie van het Jaarboek (arno.kuipers@kb.nl). De deadline voor een eerste versie van het artikel is 1 november 2022. Publicatie staat gepland voor de zomer van 2023.

Website: updates

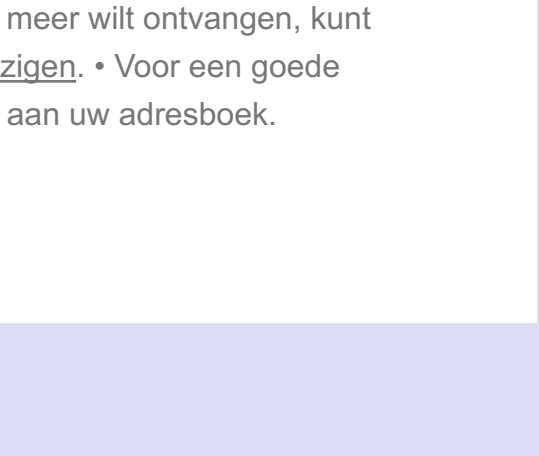
- Rond 1785 schreef **Johann Karl August Musäus** zijn *Freund Hein's Erscheinungen in Holbein's Manier*, een berijmde update van de *Totentanz*. Zoals de afbeelding hier toont, schuwde Hein niet om ook boekenkasten als alternatief voor zijn zeis aan te wenden. Meer boekenhumor en -kunst vindt u op onze [humorpagina](#).

- Mooie boekbanden zijn tegenwoordig overal te vinden op het internet, maar anno 1900 was dat nog niet het geval. Gelukkig heeft [Sipke van de Peppel](#) op zijn website [Anno1900](#) zijn prachtige collectie Art Nouveau en Art Deco boekbanden in de spotlight geplaatst. Op onze pagina met [digitale bandensalons](#) hebben wij een link geplaatst naar zijn online collectie.

- Een andere bron voor mooie plaatjes van boekbanden is Pinterest. Een goed voorbeeld is deze pagina van [Bernard van Noordwijk](#) met veel voorbeelden van beslag in edelmetaal, maar er is natuurlijk [veel meer](#) te vinden.

- Sinds vorig jaar vindt u op onze website een nieuwe pagina met een overzicht van boekbandenpublicaties. Hier vindt u links naar publicaties over boekbanden op het internet en pdf's van digitaliserde oude publicaties. We streven niet naar volledigheid, maar willen u een breed palet aan publicaties over boekbandenonderzoek bieden. We hebben de pagina [onlangs weer aangevuld](#) met enkele boeiende artikels uit de [DBNL](#) (Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren).

- We dromen ervan een groter overzicht van boekbandenpublicaties aan te bieden via onze website. Iedereen die suggesties heeft voor publicaties met bijdragen over boekbanden, websites of boeken, die we zeker niet mogen vergeten, mag ons dat laten weten via info@boekbandengenootschap.nl.

Tien jaar geleden is achter ons huis in Someren-Eind een prachtige ruimte gecreëerd met daarin een bibliotheek, een verzamelruimte en een handboekbinderij. De bibliotheek bevat veel internationale vakboeken, een verzameling industriële boekbanden uit de periode 1850-1950 en een verzameling van internationale gebedenboekjes en missalen. Daarnaast herbergt de bibliotheek ook veel boeken die betrekking hebben op de geschiedenis van het boek en het ambacht. Een miniatuurbibliotheek maakt het geheel voor mij compleet. Bovendien bewaar ik er het pers- en handverguldgereedschap van 22 vermeende boekbinderijen en handboekbinders. Deze bedrijfscollecties bestaan uit letters, ornamenten en stempels. De aantallen spreken tot de verbeelding: meer dan 600 verschillende soorten en corpsen hand- en persverguldletters en vele duizenden stempels en ornamenten.

Vijf jaar lang werkte ik aan een grote opdracht: het binden van de facsimile-uitgave van de beroemde *Atlas Blaeu van der Hem*. In totaal heb ik honderd series van acht delen in groot formaat volledig handmatig gebonden, in rijk bestempelde perkamenten banden. De laatste jaren neemt het binden van kunstenaarsboeken een steeds belangrijkere plaats in in mijn bezigheden. Bij het in oplage binden van bijzondere uitgegeven boeken en kartonnages is het onderlinge persoonlijke contact tussen kunstenaar, vormgever en binder intensief en dankbaar.

In 2010 werd ik lid van het Bandengenootschap en bezocht ik de bijeenkomst in de Universiteitsbibliotheek in Nijmegen. De lezingen van [Geert van Daal](#) en [Jan Storm van Leeuwen](#) en de tentoongestelde boeken van Nederlandse uitgeververbanden spraken mij zeer aan. Nu, twaalf jaar later, is mijn verzameling uitgeververbanden uitgegroeid tot ruim 1400 boeken en verdiep ik me steeds meer in de betrokken ontwerpers, uitgevers, maar vooral in de bindtechnische zaken rond het bedrukken van deze boekbanden.

Mede door het Boekbandengenootschap heb ik kennis kunnen maken met veel collega's en boekenliefhebbers in Nederland en België en bezoek ik, nu daar tijd voor is, zoveel mogelijk de bijeenkomsten, tentoonstellingen en excursies. Het is fijn om te zien dat de leden van de jongere generatie met veel elan en gebruikmakend van de digitale mogelijkheden er alles aan doen om de belangstelling en kennis over de historie van het vak en het ambacht onder de aandacht te brengen.

65 jaar boekbinden, met een veelzijdige loopbaan in het bedrijfsleven, het onderwijs en als verzamelaar, maakt dat ik over het ambacht en over boeken maken veel te vertellen heb en veel heb om door te geven aan belangstellenden en boekbinders van de volgende generaties.

Binnenkort zijn de leden van het Boekbandengenootschap welkom bij ons in Someren-Eind, waar ik zal laten zien dat boeken binden meer kan zijn dan een vorm van je brood verdienen.

Contact

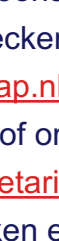
Voor het aanmelden van tentoonstellingen en congressen voor deze nieuwsbrief kunt u contact met ons communicatieteam (Astrid Beckers, Daniël Ermens, Emy Thorissen) opnemen via:

info@boekbandengenootschap.nl

Terecht bij Rens Top via: secretaris@boekbandengenootschap.nl.

Bij vragen over financiële zaken en het lidgeld help Jan Bosch u graag verder via:

penningmeester@boekbandengenootschap.nl.

Website

Weblog

Facebook

Twitter

Instagram